

**ДИСКУРСИВНИ АСПЕКТИ
НА БЪЛГАРСКИТЕ ЛИТЕРАТУРНИ ИСТОРИИ****БЛАГОВЕСТ ЗЛАТАНОВ**

В настоящия текст ще се посветя на различните модуси на конструиране и функциониране на „българската литературна история“ през последните години. Тази множественост на дискурсивните ѝ реализации се дължи на поне два фактора.

Първият е все по-задълбочаващата се немощ в производството на онава, което тук ще наричам „академичен тип“ литературна история. „История на българската литература 1878-1944 год.“ на Светлозар Игов¹ не е изключение, а просто отлаган в появата си синдром на неблагоприятията в тази сфера.

Вторият фактор е свързан с донякъде стихийното, донякъде осъзнатото навлизане в сложните и разнопластови стратегии, процедури и техники на осъществяването на литературно-историческия дискурс, наложено най-вече от икономическата конюнктура и от новите режими на производство на знание. Днес дори за водещите ни литературоведи е, струва ми се, ясно, че осъществяването на литературната история не е само в създаването на текст, а най-малкото и в разпространението, финансовото обезпечаване на този текст и т. н.

Така че на въпроса разпаднал ли се е типът дискурс българска литературна история — с изпадането в немилост на „академичната литературна история“, може да се даде двузначен отговор: „не“ и „да“. Не, защото производството му кипи активно в нови и традиционни, но като че досега неразпознавани, диспозиции. Да, защото поне в един от своите аспекти, свързан с дискусията от края на 70-те години върху методологията на литературната история, този дискурс е достигнал до един специфичен предел, който условно ще нарека — „поглъщане на историята в теорията“.

Литературни истории в България продължават активно да се създават, но днес дискурсивното им производство е сменило предпочитаната си институционална ситуираност. Ако през втората половина на 70-те години Институтът за литература чрез методологическата дискусия ясно показва,

¹ Игов, С. в. История на българската литература 1878 — 1944, БАН, София, 1990.

че е институцията, която задава дискурсивните измерения на писането на историята на българската литература², днес безспорна доминация върху тази сфера има Министерството на образованието. Ако се върнем малко по-назад във времето, ще установим, че концептуалната рамка, съдържанието, параметрите на литературната история поне до 1976 се задават от публикувания през 1960 год. академичен „План на история на българската литература“³. Самият Игов приема, че историята му следва този план. Днес в тази сфера доминация и активен контрол вземат изискванията за изготвяне на учебници на образователното министерство⁴.

Този главен модус на промяна води след себе си поне още два. Ако се обърнем към доклада „Историята като жива памет“ на Кръстьо Куюмджиев от 1977 год.⁵, ще установим особено грижа към фигурите, които ще създадат бъдещата тогава, но така и нереализирана история — тяхната бройка, организация, ангажираност, но най-вече тяхната професионална откритост. Според Куюмджиев това са: „всички научни работници от университетите“ и „всички критици от Съюза на писателите“⁶, годни да се включат в тази дейност“. Тук фигурата на „историка“ е много грижливо предписана, като безспорно се действа по презумпцията, че университетите и Съюзът са едновременно оторизираните и достатъчно надеждни звена за интелектуален подбор.

В последните години фразовите режими, постановяващи необходимостта от педантичен и явно траен институционален подбор и свръхнапрегнатото организационно осмисляне, са заменени с наркотичната лексема — „конкуренция“. Тя и оплитачите я процедури произвеждат по съвсем различен начин фигурата на литературния историк, който съответно конфигурира друг облик.

Без да навлизам в подробности, ще отбележа, че за края на 70-те години, според модела на г-н Куюмджиев, първо трябва да си преподавател, научен сътрудник, критик от Съюза на българските писатели, след това трябва по процедурите на специфичния избор, който описах, да придобие институционалния статус на историк и едва накрая вече можеш или трябва да напишеш история.

Днес статусът на литературен историк се придобива по съвсем различна, почти преобърнатата сукцесия; принципно всеки български гражданин би

---

² Очевидно е, че през 70-те години Институтът не би могъл да бъде автономна институция, която самостоятелно да задава легитимността на една или друга литературоведска дискурсивна формация. Намесата на държавни и партийни органи в дискусиата, която ще обсъждам по-долу, е очевиден признак на институционалните усложнения, в които Институтът е бил въвличан. На тази намеса обаче тук няма да се спирам.

³ „Литературна мисъл“, 1960, кн. 3, стр. 121 — 127.

⁴ Тяхното съдържание и свързаните с тях процедури заслужават самостоятелно задълбочено обсъждане.

⁵ Ку ю м д ж и е в, К р. Историята като жива памет, София, 1979, стр. 5-31. Всички понататъшни позовавания и цитати са по този текст.

⁶ Напреженията между Института за литература и Съюза на българските писатели около създаването на новата академична история са съществен момент в определянето на легитимиращите литературната история инстанции в края на 70-те години. Вж. бел. 2.

могъл за определен период да се вживее в позицията на историк, след това да създаде текст, който разпознава като исторически. Но той може фактически да получи статуса на историк, а текстът му да бъде идентифициран като история само ако комисия към Министерството на образованието постанови, че този текст има достойнствата да функционира като учебник⁷.

Иначе казано, в производството на историка и историята институциите участват с променен властови и йерархичен статус. Преди „училищната история“, смея да твърдя, се разглеждаше като педагогически ръкав, като педагогическо свеждане на „академичната история“, днес „училищната история“ се развива изцяло самостоятелно, особено с оглед на факта, че явно от нея се очаква да донесе прословутия, но вече не толкова креслив „нов прочит“ на литературната традиция. Нещо повече — новият прочит се приема за особено необходим именно в училищната среда. Там е единственото му и очевидно силово прибежище, защото по-широките социални формации едва ли могат да бъдат „убедени“ в неговата необходимост или поне полезност.

Преминаването от легитимационната доминация на историята като академичен наратив към доминацията на историята като училищен наратив, открояващо се все повече, засяга радикално и друга основна позиция в курса — фигурата на читателя.

„Академичната история“ е насочена към един потенциално необятен читателски хоризонт, тя се помества в културното пространство свободно, като основната ѝ функция е да достигне до всеки потенциален читател както непосредствено, така и чрез мрежи от посредници — училищни и университетски курсове, съпътстваща литература, популяризаторски медийни преработки и т. н. „Академичната история“ е някакъв тип библейско послание — извисено, но все пак достъпно за всички — и ми се струва, че действа по формулата: „Във всеки дом поне една литературна история.“

В настоящата ситуация дискурсът на литературната история борави с редуциран възприемател, тя се създава в името на ученика, една специализирана категория читател, която по институционалната си положеност задължително се нуждае от опосредстващи мрежи.

Ако академичният историк би могъл да участва само в производството на текста, но не и в неговото опосредяване, училищният историк, поради конститутивните норми на новото дискурсивно формиране, участва както в създаването на един учебник, така и в свеждането на неговите смислови обеми. Той трябва да разясни „на“ и да спечели „със“ историческия си сюжет учителя, а учителят от своя страна трябва да опосредства това послание спрямо ученика.

Именно тази редуцираност на възприемателя и оплитането му от мрежа от институционални и процедурни посредници създава усещането за изчезването на историческия разказ от настоящото българско литературно познание. Той вече не притежава онази си „академична“ видимост и откритост, която го правеше някак достъпен, роден, мил.

⁷ В това отношение се откроява и ролята на една нова и изключително важна институция — издателят на учебника.

Литературната история не е изчезнала не само поради усилването на училищния наратив (днес престижността, а в някакъв смисъл и финансовата неизбежност на това занимание окончателно е изместила предишната величавост на написването на история на „цяла“ литература), а и защото не е преставала да съществува в един друг свой дискурсивен модус, който нашата теория все още може би не е готова да приеме. Условно ще го нарека — „историята от студентските записки“.

Литературната история продължава да бъде, и то в един много по-динамичен план, създавана в университетските аудитории. Изключително наложително е този тип история да се изследва, и то не само в общите ѝ дискурсивни форми, но и в нейните най-непосредни съдържателни измерения (какъв вид например има историята на българската литература в записките на студентите от настоящия пети курс „Българска филология“).

Тази непрекъснато и парадоксално устно произвеждана литературна история претърпява няколко важни спрямо другите модуси на полето трансформации.

Първата особеност се отнася до обозначаването на съответния преподавателски разказ като „история“. Другите типове истории се разпознават чрез определени стандартни формули от рода на „История на българската литература“, „Българска литература“, „Българската литература през вековете“, „Старобългарска литература“, „Българската литература през Възраждането“ и т. н. От друга страна, при тях в идентифицирането може да се включат структурирането на съдържанието и дори такива наглед странични фактори като обема на съответното книжно тяло (предполага се, че то е винаги по-обемно).

Обозначаването на преподавателския разказ като „исторически“ се постига чрез различна процедура. Първо, авторът му трябва да бъде излъчен от определена институционална формация, наричана с незначителни вариации в българските университети — Катедра по българска литература. Второ — чрез учебната програма и процедурите по заверка и изпити трябва да се гарантира, че съответния разказ е именно исторически, защото студентът поне в началото не разполага с необходимите знания, за да може сам да установи идентичността на представяния наратив.

След легитимирането, за по-нататъшното си осъществяване, разказът задължително се нуждае от специфично пространство, в което да се предаде и утвърди. Това е пространството на университетската аудитория, с нейната регламентирана времева ангажираност, с нейната символика (за съжаление днес твърде постна) и аура, с нейния специфичен режим на телата — например възможно е преподавателят да се движи, но студентът не; преподавателят разполага с повече пространство от всеки друг възприемател, и т. н. Така в производството на този литературно-исторически модус рязко се намесва тялото на историка, което престава да е персонално, а се превръща в институционално и овъзможняващо дискурса тяло.

Ако за функционирането на писмената история тялото е напълно неутрално — аз винаги мога да прочета текста без присъствието на автора, — то „университетската история“ е конститутивно зависима от тялото на преподавателя.

давателя, от неговото присъствие в определено пространство, от здравето на това тяло, от биологичната му функционалност. То съхранява, произвежда и посредничи на историческия разказ, като същевременно заедно с другите регламентации (брой часове, тяхната продължителност, разсроченост във времето, лекционна или семинарна форма) накъсва този разказ.

Ако при четенето на традиционната история самият разказ може произволно да бъде насичан, да се прескача напред и назад в наличното като цялост книжно тяло, то тялото на преподавателя, заедно с телата на възприемателите, задължително накъсва разказа (но и предизвиква точната регламентация на подновяването му), като същевременно до самия край предотвратява неговата цялост. Студентът разполага само с изречената сукцесия, но не разполага с онова, което още не е изречено.

Особената позиция на възприемателя също съществено влияе на производството на този дискурсивен режим. На първо място той може да се намесва в производството на дискурса. Студентът може да задава въпроси, да не се съгласява, да предизвиква изменения. В същото време със своите интерпретации той може буквално да донаписва литературната история. Разбира се, неговото допълване, грешно или подриващо дописване, подлежи на различни типове нормализации, сред които се откроява изпитът. И накрая, възприемателят на този тип истории е едновременно слушател, четящ и пишещ, като това негово участие се разгръща от простото стенографиране до сложни телесни и ментални процеси.

Доминирането в последните години на „училищния наратив“ и „историята на студентските записки“ вече очевидно демонстрира, че литературната история не е само и единствено въпрос на производството на текст, а преди всичко на потенциала и равновесието на определени дискурсивни фактори, както и въпрос на легитимационна доминация на определен дискурсивен режим сред другите възможни формации.

Това са два жанра, които конкурират и изместват „академичния тип история“, атакувайки го отвън, възползвайки се от някакви културни, икономически и институционални констелации.

В „академичната история“ обаче отдавна е протекъл един паралелен процес на вътрешна трансформация, който основно блокира производството ѝ в себеприсъщата форма на голям, еманципаторски наратив.

Свързвам го с протеклата през втората половина на седемдесетте години знаменателна дискусия върху методологическите проблеми на българската литературна история⁸. В центъра ѝ, осъзнато или не, стои един възлов принцип. Историята не само че може, а трябва да се пише като теория, т. е. става възможно тези два модуса да се мислят не антагонистично, а като част от един и същи дискурс. В самата тази метаморфоза историческото

---

⁸ Тази дискусия е може би най-сложното и досега неизяснено събитие в социалното битие на българското литературознание от последните десетилетия. То обхваща различни инстанции и позиции. От всички тях тук се спирам само на възгледите на Петър Динеков, Боян Ничев, Кръстьо Куюнджиев и Тончо Жечев. Изборът ми е предопределен от два фактора. Първо — позициите им, колкото и да са различни, оформят общо теоретическо ядро. Второ — те изграждат институционално доминиращия литературоведски „глас“ в дискусията.

писане като че достига своя предел. Само ако създадем адекватен методологически модел, считат литературоведи като П. Динев⁹, Боян Ничев¹⁰, Кр. Куюмджиев¹¹, Тончо Жечев¹², ще можем да произведем историята на българската литература. Наличността на ясна и аргументирана теоретична постановка прави историята завършена, а самото ѝ писане се превръща в проста материализация, във въвеждане в комуникативен медиум на едно вече постигнато знание.

Самото теоретизиране се разгръща в два плана. Първо, дискусиата демонстрира осъзнаването на необходимостта от историзиране на самото разбиране за история. Литературната история не е някаква съвкупна очевидност от факти, текстове, биографии, независима от моделите и езиковите стратегии на тяхното представяне. Посочените по-горе автори разпознават сред известните им теории и наративи принципно различни конститутивни визии за литературната история и тази множественост ги подтиква към осмисляне, избор и неговото аргументиране. Макар възгледът за историческата изменчивост на формите на литературната история да се използва преди всичко като средство в търсенето на „правилната“, „истинната“, „валидната“ версия за представянето на българската литература, неговото широко споделяне е безспорен знак за проблемност. Най-важното, което тази дискусия показва, е, че в края на 70-те години българската академична (а тогава това означава и всякакъв тип) литературна история се е превърнала в проблем.

Второ — посочените текстове задружно акцентират върху търсенето на „смисъла“ на българската литературна история. В една наративизирана история този смисъл би бил разложен на множество партикуларности — анализи на текстове, библиографски и биографични данни, неизвестности и колебания по отношение на някои факти. И обратно, едно теоретизиране направо постига Големия смисъл, Метасмисъла, то може да го прикове в единна, кратка формула. От друга страна, обаче, постигането на Метасмисъла е фактическият, най-буквален предел на историята. Така теорията на историята се превръща в най-радикалната и завършена форма на историята. Това очевидно носи съществени опасности за историята.

Франк Лентриша и Тери Игълтън са западните литературоведи, които най-силно се опасяват от това впримчване, затваряне, поглъщане на историята от теорията. Те тревожно предупреждават, че, от една страна, теоретичната статична цялост е лесна и хлъзгава синекдоха на историческите партикуларности, идеосинক্রазии, динамики, а, от друга страна, когато е проблематизираща, допускаща различни интерпретации, наративни моде-

⁹ Д и н е в, П. Проблеми на многотомната литературна история. – В: Литературна мисъл, 1976, кн.1, стр. 38-46. Всички по-нататъшни позовавания са по този текст.

¹⁰ Н и ч е в, Б. Методологически проблеми на българската литературна история. – В: Критика и литературна история, София, 1980, стр.302-337. Всички по-нататъшни позовавания и цитати са по този текст.

¹¹ К у ю м д ж и е в, Кр. Цит. съч.

¹² Ж е ч е в, Т. Методологически въпроси на българската литературна история. – В: Ста- тии, София, 1978, стр. 7-40. Всички цитати и позовавания са по този текст.

ли и смисли, теорията всъщност показва колко историята е проблематична и някак почти невъзможна. Невъзможна, защото трябва непрекъснато да се съобразява със собствените си подмоли, непрекъснато да се саморефлектира.

През втората половина на 70-те нашето литературознание долавя неизбежността на теоретизирането на националната ни литературна история, т. е. има рефлексия върху историята. Онова, което обаче отсъства, е рефлексията върху самата теория. Като следствие навлизането в нейните пропозиции и аргументации започва така да набъбва и да се заплита, че не след дълго се достига до ситуация на преустановяване на производството на „академичен“ тип история.

По-важни от модификацията история — теория на литературно-историческия дискурс се оказват съдържанията на моделите, изложени от българските литературоведи.

Те са еднозначно, „тоталистки“ по своята концепция. Тотализмът е удобна за отстояване теоретическа теза, но невъзможна за прилагане наративна стратегия. Един наратив, и най-вече историческият, никога не е всеобхватен, но е винаги избирателен. Независимо дали става дума за концепцията на П. Динков, Б. Ничев или друг, българската литературна история неизменно набъбва до един тотален универсум. Привеждам само един емблематичен цитат от „Методологически въпроси на българската литературна история“ на Тончо Жечев: „Цветущите средновековни литератури, една от които е българската, поради средновековния универсализъм са приобщени една с друга . . . и т. н.”

Основната предпоставка за тази стратегия е изборът, който в края на 70-те години повечето български академични фигури правят, избор в полза на хегелианския тип история, възходящ в литературоведски план от Шлегел и романтиците.

Както е известно, хегелианството предоставя изключително функционална матрица за търсенето на Истината и съответно Истината за историята.

Литературоведите ни се интересуват от Метасмисъла на българската литературна история, от Истината за нея. Хегел определя истината като „цялото“. Тъй като неистината може да се яви само като другост на истината, когато предотвратим възможността за другост, ще имаме сигурни гаранции, че пребиваваме само в истинното. Цялото е всичко, отвъд него не съществува нищо. Цялото няма другост, следователно цялото е сигурната истина. Именно поради това цяла върволица философи и теоретици считат, че историята е най-близкият път към истината. Историята е цялото на човешкото. Разбира се, демонстрирането на тези философски пропозиции се е стоварило върху невинните глави на множество клети историци.

В теоретичен план обаче артикулирането на историята като тотална цялост не представлява проблем. Така е и при повечето от участвалите в дискусията от края на 70-те. Вътре в себе си всички текстове умело прилагат основния способ на Хегел за изграждане на тоталността — „диалектиката“.

Хегеловата диалектика лишава света от партикулярности, защото всеки елемент се сменя в поне един друг елемент и по този начин няма себеписъщи елементи, елементи със свои автономни граници и идентичности.

Литературната история в частност съдържа множество парадокси и в този план основната дискурсивна операция, с която се заемат българските литературоведи, е да подменят парадокса с диалектиката, диалектически да прелеят парадокса в диалектика. Тези два дискурсивни инструмента обаче имат несъвместими логики.

Парадоксът отграничава партикулярностите, той ги държи в заедност, но именно като отграничени, като непреливащи се един в друг. Освен това в парадокса елементите влизат в констелацията вече като автономни и си остават автономни. Така парадоксът оставя възможност за селекция, за избор. Т. нар. „разрешаване” на парадокса позволява всеки елемент да бъде освободен от цялото, да не остане вечно пребиваващ в него.

Обратно, диалектиката, поне така, както я концептуализира Хегел, постига заедността за сметка на единичностите, които имат само условна особеност. Но дори и тя се постига на твърде висока цена в т. нар. „негативност”. За да покажем уникалността на даден елемент, не можем да се изразим с позитивна предикация, а трябва да кажем какво предметът не е, а това означава да избродим цялото.

Където българските литературоведи се сблъскат с парадокс, те моментално го подменят с технологията на диалектиката, като по този начин осигуряват производството на тоталността, т. е. всеобвързаността на елементите в битието, сред които българската литература може да постигне негативното си определение. Един типичен пример за тази речева технология е следният пасаж от текста на проф. Боян Ничев „Методологически проблеми на българската литературна история”: „Ако историческата наука се стреми да установи преди всичко това, което е било, то литературната история е дисциплина за живото, функционалното, онова от миналото, което присъства в настоящето (Уелек).”

В прилагането на диалектиката текстовете, които са обект на настоящото изложение, преминават към разгърнато използване на фигурата, която античните реторици наричат „просегория”. Българската литература е всеприсъстващото, траверсиращото всички времена, посоки, пространства, другите неща изчезват, но литературата винаги може да се пише, види, почувства.

Най-важен елемент в постигането на тоталността в методологическите модели на Динеков, Ничев, Куюмджиев, Жечев е „темпоралната и пространствена континуалност”.

Поставянето в съседство на тоталност и дисконтинуалност при всички случаи би довело до оксиморонна конструкция.

В този смисъл, за да бъде постигната Истината за българската литература чрез нейната история, последната трябва да бъде един сукцесивен ред, да съдържа един хипотактичен разказ, въобще да пребивава в един континуум.

Тази необходимост се обозначава с формулите „литературен процес”,

„литературен развой“, „литературна еволюция“, „приемственост“. Българската литература започва от средновековието, т. е. фактически от момента на възможността за българската история въобще, а за проф. Б. Ничев и П. Динеков българската литература започва и от лишената от темпоралност бездна на фолклора. Това са две много различни, но и много симптоматични стратегии.

При първия случай тоталността на българската литературна история е метонимия на българската държавна история. Зад отправянето на българската литература в средновековието стои тоталисткото намерение на литературата и държавата да се припишат две паралелни темпоралности. Допускам, че тук позицията на литературата е изключително важна. Понеже не може да се докаже континуираността на българската държава, най-добре е да се докаже, че има континуираност в българската литература. По този начин литературната история се превръща в един компенсаторен държавнически дискурс, който фигуративно разказва как държавата е метаморфозирала в литературата. Оттук естествено се открива и една друга тоталистка теза. Литературната история е всъщност история на всичко българско. Боян Ничев: „Литературно-историческата логика. . . носи в смет вид логиката на общия исторически развой.“ Но преходът от логика към събитийност е изключително проблематичен и опасен.

При втория случай темпоралността на новата българска литература се извежда от атемпоралността на фолклора. Така литературата се оказва един малък отрязък от голямото фолклорно време. При всички положения обаче поддържането на континуираността на литературата вътре в себе си и поддържането на континуираното полагане на литературата в други глобални измерения са две взаимнообратими тези.

Основен елемент на методологическия спор се оказва диалектичката темповост на литературното време. Кръстьо Кулумджиев и Т. Жечев споделят тезата на Г. Гачев за закъсняло-ускореното развитие. Тази теза представлява удобно туширане на съмненията, че българската литературна история не е съвсем континуирана. За тази цел литературата се подменя с времето. Там, където литературният процес бива прекъснат, се използва емфемизмът — закъсняващо развитие, там, където свързаността е значително по-очевидна и плътна, настъпва една шеметна акселерация. Тази теза е изключително полезна за хегелианско конципиране, защото чрез нея може да се извърши и една друга подмяна. Както е известно, метафорите за забавянето и ускоряването се използват при сравняването на българското със западноевропейското литературно развитие. По този начин западната литературна история е генеративната структура на българския повърхнинен модел. По този начин неблагоприятията на повърхността се оказват допустими ахармонични, забързано-забавени отклонения от средното темпо на генеративната схема. Разбира се, нашите теоретици не работят в този идиом, но за тях е важно, че подобен модел вторично набавя цялостност на българската литературна история.

Оттук обаче възниква необходимостта в българския исторически разказ да се включат и събитията на тези литератури.

Тази необходимост е приета смело и радушно, тъй като чрез нея се постига и една пространствена свързаност на българската литература в универсума, като същевременно времето и пространственото свободно преливат едно в друго. Българската литература не просто се съизмерва с темповостта на други „нормални литератури“. Тя е част от южнославянския литературен процес, оттук от европейския, а оттук – и от световния. Българската литературна история неимоверно набъбва. Българският разказ необходимо се превръща в разказ за Weltliteratur.

Приетият хегелиански идиом и режим за артикулиране на Истината естествено предопределя тези процедури. Ето например как Тончо Жечев ги използва по отношение на термина „своеобразие“: „Главната линия в развитието на нашата литература от зараждането ѝ до днес е линията на превръщането ѝ в европейска литература. . . приобщаване към световната литература чрез европейския литературен модел.“

Тези разрастващи се обеми очевидно радикално застрашават самата идентичност на българската литература. Тя се оказва разтворена в някакви необозрими световни амалгами.

Именно поради това тя се нуждае от някакво компенсаторно единство. За да бъде то достатъчно ефективно, се прибегва до термина „органика“. Сред епицентрите на органиката също има степени от по-конкретното към отново все по-тоталисткото. Един от най-конкретните елементи е предложението от Тончо Жечев „ландшафтно“ единство на българската литература, което трябва да се отрази в една нейна „географска карта“. След това като излъчващи центрове на единението са предложени „кръвта“, езика, фолклора, рода, „блажените и кошмарните сънища на народа“ (Т. Жечев), националната памет, националният дух и самобитност, националното самопознание. Една литературна история нито повече, нито по-малко трябва да експлицира поне един от тези компоненти.

Когато се премине към по-конкретните измерения на историята, по никакъв начин не се забравя тоталността. Боян Ничев например изисква от една история едновременно да разкаже: 1. за писателските типове, което обхваща всичко, което Кр. Куюмджиев описва с формулата „от произведението до гроба“; 2. законите и изискванията на самата система; 3. „литературния живот“.

Ако преминем към типа текстуализиране на историята и нейния адресат, ще установим отново непосилните задачи.

Според Т. Жечев и Кр. Куюмджиев едно наративизиране на развитието на литературата трябва да бъде едновременно история и художествено произведение.

То трябва да излъчва едновременно едно крехко любовно-синовно отношение към миналото и един мощен хуманизиращ импулс към настоящето.

В същото време тази история трябва да бъде, ако използваме термина на Лиотар, всеобщата история за едно тотално „ние“. Тя е предназначена за еманципирането на една тотална и дори национално неспецифицирана общност. Кр. Куюмджиев най-добре е изразил този мотивационен тласък —

българската литературна история трябва да бъде разказ, в който всички живи могат да научат за скъпите си мъртъвци. Всъщност истинският реципиент в този проект е тъкмо така пределно определен — „всички живи”.

Разбира се, визираните текстове от дискусията са много по-сложни и нюансирани, владеят знанието за алтернативни парадигми, на моменти са самоусъмняващи се.

Все пак, струва ми се, че хегелианската тоталистка теза за българската литературна история се излива като тежка дискурсивна лава от всички тях. Твърдя, че след тази дискусия за българското литературознание, експлицитно или имплицитно, става ясно, че историята е сложна дискурсивна формация, че трябва едновременно да бъде създавана и охранявана, наративизирана и теоретизирана. В същото време обаче се промъква едно много опасно внушение, че литературна история трябва да се пише именно според моделите на дискусията.

Последните 15 години показаха очевидното. Никой не се домогна до сладката слава да напише история, която едновременно да е разказ за цялата световна литература, да е типична и всеобща, да е единна и световна, да е синовна и общочовешка, да кънти от гробовете и да служи на живота.

В дискусията „академичната история” се самопредотврати, тъй като отиде до най-опасната комбинация от пределности. Саморазказа се като теория и се саморазпадна върху хегелианската идиомика и топика.

В този смисъл няма нищо изненадващо и нередно в това, че по-гъвкавите и сегментирани исторически дискурсивни режими — „училищната история” и „историята от студентските записки” — се вихрят из собствения ѝ дом.

Това обаче означава също така, че е дошло време да се предефинира „академичната история”. Дошло е време за *нов историзъм*.